

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Ifølge liste

Deres ref

Vår ref
16/2145

Dato
22.09.2016

Oppdrag til UiO, UiB, NTNU og UiT: Innspill til nasjonal/nordisk koordinering av humanistiske fag

Regjeringen skal som kjent legge frem en stortingsmelding om humaniora i 2017. Ambisjonen med meldingen er å legge til rette for høyere kvalitet i humanistisk forskning og utdanning og bedre samfunnsmessig utnytting av humanistisk kunnskap og kompetanse.

Departementet oppfatter at det foreligger en felles erkjennelse nasjonalt av at videre arbeid med nasjonal/nordisk koordinering krever klarere forpliktelser på institusjonsnivå og bedre administrativ tilrettelegging. Vi viser i den anledning til tildeling av 1,5 mill. kr. i 2010 og ytterligere 3 mill. kr. i 2012 til SAK-prosjekter i humanistiske fag. Vi viser også til UHR-rapporten "SAK i humaniora 2010-2014: Erfaringer og anbefalinger" og til innspill fra Nasjonalt fakultetsmøte for humanistiske fag, der departementet anmodes om å drøfte rammer og betingelser for en større satsing på nasjonale studieprogrammer.

Departementet vil med dette invitere Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet til å gi utdypende innspill til arbeidet med meldingen om hva som kan bidra til bedre samarbeid og koordinering av humanistiske fag både nasjonalt og i et mulig nordisk perspektiv. Vi understreker imidlertid at vi ikke forventer eller ønsker at samarbeid skal avgrenses til disse fire imellom.

1. Hva er problemet?

Vi viser til det generelle bakteppet og målsettingene i Meld. St. 18 (2014-2015) *Konsentrasjon for kvalitet — Strukturreform i universitets- og høyskolesektoren*, jf. kap. 2, "Strukturreform for økt kvalitet" og til invitasjonen om å gi innspill til meldingen: "I forlengelse av strukturreformen i universitets- og høyskolesektoren må vi også ta opp om det er behov for nasjonal/nordisk koordinering av små fag for å sikre tilstrekkelig kvalitet og nødvendig kunnskapsberedskap." Med "små fag" menes fag med få studenter og få faglig ansatte.

Det er ikke gitt at små fag nødvendigvis innebærer kvalitetsutfordringer eller sårbarhet i fagmiljøene. Departementet ser at en del små fag er riktig dimensjonert når det gjelder studenttall, med en tilpasset stab som inngår i relevante faglige samarbeidsrelasjoner. Noen HF-fag kan likevel være utsatte, f.eks. fordi fagmiljøet består av svært få personer, pga. rekrutteringsutfordringer eller pga. andre forhold. Det kan samtidig, av ulike grunner, være ønskelig å opprettholde et tilbud. Det kan gjelde eksempelvis:

- klassiske fag/språk
- andre språkfag med lite rekrutteringsgrunnlag
- fag som er nødvendige for forskningen i andre fag
- fag som er nødvendige i kulturforvaltningen

Det kan også hevdes at det mangler gode verktøy for å få til omstilling på de humanistiske fakultetene. På andre fagfelter kan det ha god effekt å bruke virkemidler i Norges forskningsråd: enten fagevalueringer med påfølgende institusjonsforankrede strategiske prosjekter, eller store satsinger når natur- eller samfunnsendringer gjør det ønskelig å vri forskernes innsats mot nye temaer (jf. f.eks. klimaforliket i 2008, med en opptrapping på 600 mill. kr over to år). Det er ikke like lett å vri den humanistiske innsatsen på samme måte og i samme grad, ettersom mange av fagene er små, finansieringen gjennom Forskningsrådet er begrenset og interessentene færre.

2. Forholdet mellom forskningskvalitet og utdanningskvalitet

Deler av strukturmeldingens argumentasjon for betydningen av fagmiljøer av en viss størrelse har bl.a. bakgrunn i flere nasjonale fagevalueringer som trekker frem forskningssvake fagområder (se f.eks. vurderinger av sykepleievitenskap i Forskningsrådets evaluering av biologisk, medisinsk og helsefaglig forskning 2011). En evaluering av de humanistiske fagene i regi av Forskningsrådet skal ferdigstilles hovedsakelig i løpet av 2016 og resultatene presenteres i 2017. Mange av disse fagene har en lang historie og opprettholdes av gode, i noen tilfeller fremragende, enkeltforskere, som inngår i sterke internasjonale nettverk. Bildet her vil derfor trolig være noe annerledes.

Behovet for nasjonal/nordisk koordinering og samarbeid i humaniora kan antakelig ikke begrunnes med forskningskvalitet på samme måte som på enkelte andre fagområder, men også her kan det være gevinster å hente gjennom samarbeid, konsentrasjon og konsolidering. Tilhørighet til et fagmiljø av en viss størrelse (som kan

bestå av ansatte fra flere disipliner uten at de nødvendigvis utgjør en forskergruppe) vil normalt være en fordel for forskningskvaliteten også i disse fagene. Det samme gjelder utdanningskvaliteten, samtidig som samfunnet kan få dekket nødvendige beredskaps-, omstillings- og kompetansebehov.

3. Hva gjøres i sektoren i dag?

Fakultetsmøtet har spilt inn til departementet at lite konkret foreløpig har skjedd på koordineringsfeltet, men at følgende er på beddingen: "UiO og NTNU har inngått en intensjonsavtale på rektornivå om utredning av bilaterale studieprogrammer mellom de to institusjonene. HF-fakultetene ved UiO og NTNU har som følge av det tatt initiativ til drøfting av to mulige samarbeidsprosjekter innenfor denne rammen: Det ene dreier seg om samarbeid mellom de musikkteknologiske fagmiljøene ved de to institusjonene om opprettelse av et felles internasjonalt (engelskspråklig) studieprogram i musikkteknologi med få studieplasser og tett studentoppfølging. Det er positiv interesse for dette i begge fagmiljøene, men det er foreløpig på utredningsstadiet. Det andre dreier seg om et mulig samarbeid mellom museologi ved UiO og kulturminneforvaltning ved NTNU." Fakultetsmøtet skriver også at "det foregår et utredningsarbeid om et felles nordisk studieprogram innenfor logopedi, med UiA, NTNU og Lunds universitet som deltakere." Når det gjelder samarbeid om utsatte fag, skriver fakultetsmøtet at "det [er] satt i verk noen tiltak i SAK-regi, samt drøftet ytterligere noen mulig tiltak." Fakultetsmøtet nevner samarbeid om:

- MA i tysk og fransk, UiB og NTNU (iverksatt)
- BA i spansk, UiT og NTNU (skal iverksettes f.o.m. studieåret 2016/17)
- Emnetilbud i hebraisk, UiB og NTNU (er under utredning)
- Klassiske fag med nasjonale kurs i Roma og Athen, UiO, UiB, NTNU (er under utredning)

Felles for disse tiltakene er at det er samarbeid om deler av eller enkeltemner i et studieprogram. Fakultetsmøtet peker på at nasjonale studieprogrammer "fordrer et mer omfattende og integrert samarbeid om hele studieprogrammet" og peker på at det "her kan tenkes ulike modeller (fellesgrad med et felles vitnemål, samarbeidsgrad med delt vitnemål ol.)."

4. Nasjonalt ansvar og institusjonell autonomi – prinsipielle spørsmål og invitasjon til diskusjon av mulige løsninger

Hvordan kan det tilrettelegges for at en eller flere institusjoner tar et nasjonalt ansvar for noe uten at dette samtidig undergraver deres selvstendige ansvar og fullmakter til å legge ned eller opprette nye studier og gjøre strategiske veivalg, f.eks. egne forskningssatsinger? Spørsmålet ble f.eks. satt på dagsordenen da UiO i 2014 av fagstrategiske grunner ikke lenger ønsket å videreføre forvaltningsoppgaver og forskning knyttet til de nasjonale språksamlingene.

Departementets utgangspunkt for videre arbeid med nasjonal/nordisk koordinering er at vi bør tilstrebe ordninger der det ikke pekes ut institusjoner og nasjonalt ansvar fra departementet. Samtidig ønsker departementet å medvirke konstruktivt til å finne

løsninger. Så bør det med jevne mellomrom foretas vurderinger/evalueringer av tingenes tilstand og nye behov, før løsningene ev. forlenges, endres eller avvikes. Parallelt bør det tilstrebes gode arenaer for å diskutere utdanningsprioriteringer, der samfunnet kan komme med sine innspill om nødvendig kunnskapsberedskap og kompetansebehov uten at dette automatisk oppfattes som å true akademisk frihet eller undergrave institusjonenes autonomi.

Departementet ønsker altså å bistå som fasilitator i den videre koordineringsprosessen og kaller inn til et møte **16. november kl. 1100-1300** for å diskutere mulige løsninger.

5. Oppdraget

I lys av det overstående, og med utgangspunkt i eksisterende planer, ber vi universitetene om å sende et notat senest **1. november** med en kort vurdering av hvilke nasjonale, eventuelt nordiske, utdanningssamarbeid institusjonen anser som viktigst og vil prioritere høyest og hvilke virkemidler som kan være mest hensiktsmessige for å ivareta utsatte fag gjennom samarbeid og arbeidsdeling. Nasjonalt fakultetsmøte for humanistiske fag har i denne sammenheng spilt inn en idé om nasjonale utdanningsprogrammer. Enkelte av institusjonene har spilt inn at de vurderer Kunnskapsdepartementets nye utviklingsavtaler som en fruktbar mulighet. Om mulig ber vi om at slike innspill konkretiseres noe mer.

Departementets utgangspunkt er som sagt at særskilt ansvar for enkeltinstitusjoner normalt ikke bør pekes ut fra departementet. Samtidig har koordineringsdiskusjonene pågått i mange år uten at det foreløpig har kommet så mye konkret ut av det. Stortingsmeldingen bør kunne vise til konkrete og forpliktende tiltak som vil gi bedre koordinering og samarbeid innenfor humaniora. Derfor ber vi også institusjonene reflektere over et eventuelt behov for nasjonal styring eller tiltak iverksatt fra departementet dersom det skulle vise seg vanskelig å komme frem til felles, omforente forslag og løsninger.

Med hilsen

Toril Johansson (e.f.)
ekspedisjonssjef

Hanne Monclair
prosjektleder

Dokumentet er signert elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Adresseliste:

Universitetet i Oslo

Universitetet i Bergen

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Norges forskningsråd